

TŘÍDNICKÉ HODINY

Variety realizace třídnické hodiny na základních školách v ČR

Mgr. Petr Bureš

Na základních školách v ČR se třídnické hodiny buď nerealizují, nebo se realizují v různých organizačních variantách proměnlivých co do frekvence konání, časové délky a ukotvení v kurikulárních dokumentech školy. Cílem tohoto článku je ukázat variety organizace třídnické hodiny, se kterými se můžeme setkat na některých základních školách v ČR. Níže uvedené variety realizace třídnických hodin mně poskytlo vybrané konkrétní vedení oslovených základních škol.

1. Co je třídnická hodina

Smysluplným třídnickým hodinám, které se soustředí především na předcházení negativním jevům v kolektivu a na rozvoj sociálních dovedností žáků, je potřeba věnovat dostatek pravidelného času a prostoru. Z tohoto důvodu považuji za nejvýstižnější popis třídnické hodiny (dále TH), který uvádí J. Balcarová:

„Třídnická hodina je prostor pro pravidelné, nerušené setkání se třídním učitelem se svojí třídou za účelem řešení aktuálních i nadčasových třídních témat. Třídnické hodiny nejsou svolány nahodile, jako doplněk k výuce, jako reakce na nějakou událost (blížící se třídní výlet, školní akce, besídka, či v horším případě nenačítá nepříjemnost týkající se třídy), ale bývají předem jasné vymezeny v měsíčním, či týdenním harmonogramu školy. Formálně stojí mimo učební plán, ale jsou zaznamenány v třídním rozvrhu hodin.“

2. Z jakého důvodu realizovat TH

Odpověď na realizaci pravidelných TH poskytuje metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, který v čl. 3, č. 11 uvádí: *„Škola zajišťuje pravidelnou realizaci třídnických hodin, které by měly žákům poskytnout bezpečný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou mluvit o své spokojenosti ve škole, pocitu bezpečí, vztazích ve škole a ve třídě, učít se efektivně řešit konfliktní situace atd.“*

Škola má kromě své vzdělávací povinnosti také povinnost výchovnou a preventivní. Pokud stát organizuje povinnou školní docházku na základní škole a vytváří tak věkově homogenní skupiny 20–30 dětí, tak je velkým pochybením, pokud se cíleně nepracuje se třídou jako sociální skupinou a nevyužívá se školní třída k nácviku sociálních dovedností. Velmi pěkně na tento moment upozorňuje L. Valentová:

„Podpora osobnostního rozvoje žáků prostřednictvím „třídního života“ s důrazem na prevenci vzniku nežádoucího sociálního vývoje by měla být v centru výchovného snažení škol, a to již od mateřské školy. Nelze předpokládat, že děti i dospívající se naučí – jen tak



mimochodem – poznávat sami sebe a ostatní, kooperovat, podporovat se a porozumět jinakosti druhých.“

3. Variety včlenění pravidelné TH do rozvrhu

Ačkoliv MŠMT ve svém metodickém pokynu k prevenci a řešení šikanování (čl. 3, č. 11) uvádí: *„Škola zajišťuje pravidelnou realizaci třídnických hodin...“*, tak systémově je pro pravidelnou realizaci třídnické hodiny, ideálně v rozvrhu, malá variabilita možností a žádná není ideální. Jediná legální cesta pro pravidelnou TH v rozvrhu je vytvořit například z disponibilní hodiny vyučovací předmět, který bude obsahově pokrývat témata pro podpoření a budování dobrého klimatu třídy. Tím ovšem formálně musí třídní učitel naplňovat dané výstupy a již to není výlučný čas pro aktuální třídní témata. Nebo vloží vedení školy třídnickou hodinu do rozvrhu tříd, žákům se zvýší o hodinu učební plán, pedagogům vznikne v podstatě nad úvazková hodina a celé je to „na tenkém ledě“ vzhledem k legislativě. Poté jsou variety realizace třídnické hodiny před vyučováním či po vyučování, které mají tři zásadní nedostatky – 1) *mají delší časovou frekvenci* 2) *netrvají příliš dlouho*, 3) *málokdy se sejde celá třída a těžko se poté pracuje s dynamikou třídy*.

Ještě jedna důležitá poznámka k docházce žáků na třídnickou hodinu a k vykazování jejich případné absence. Jakmile včleníte TH jako hodinu nad rámec výuky, máte ji tedy mimo vyučovací plán, tak můžete sice zaznamenávat docházku žáků, ale nemůžete ji oficiálně vykazovat. Neboli pokud se žák rozhodne na takto nastavenou TH nechoď, tak škola nemůže využít možností, které standardně uplatňuje.

Variety realizace TH na některých základních školách v ČR:

1. Podle potřeby
2. Pravidelně jedenkrát za měsíc (či jedenkrát za 14 dní) mimo výuku
3. Pravidelně jedenkrát za měsíc (či jedenkrát za 14 dní) v době výuky
4. Vznikne předmět z disponibilní dotace
5. Etická výchova či Osobnostně sociální výchova
6. Využití Výchovy ke zdraví a povinně volitelného předmětu
7. Projektový den – třídnický den
8. „Na partyzána“ – hodina nad rámec výuky pro žáky i učitele

5. Etická výchova či Osobnostně sociální výchova

To je vlastně bod 4. Výhodu vidím v tom, že zatímco u nově vzniklého předmětu vyberou školy z RV a OV sociální témata, tak Etická výchova i OSV mají již témata a veškeré náležitosti zpracované od týmů, které se Etickou výchovou či Osobnostně sociální výchovou zabývají.

Průřezové téma OSV či předmět Etická výchova	
pozitiva	negativa
legální cesta	– dané výstupy
učitelé mají placeno z úvazku	– klasifikace
pravidelnost	
celá třída	
již zpracované výstupy, témata velká metodická podpora	
v kurikulárních dokumentech školy	

6. Využití Výchovy ke zdraví a povinně volitelného předmětu

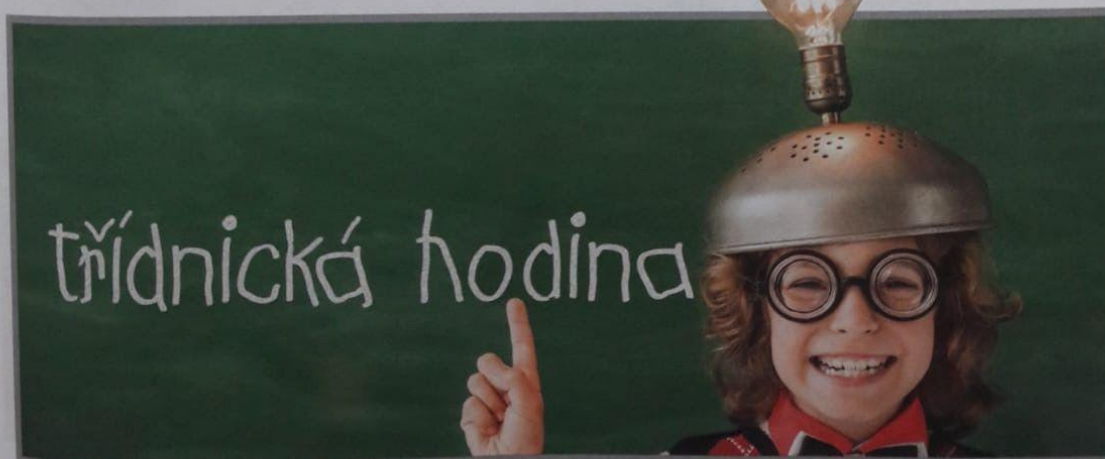
ŠVP se upraví tak, aby 6. ročníky mohly mít TH realizovanou v rámci hodin Výchovy ke zdraví. Od 7.–9. ročníku pak mají žáci TH namísto povinně volitelného předmětu.

Využití Výchovy ke zdraví a volitelného předmětu	
pozitiva	negativa
legální cesta	– dané výstupy
učitelé mají placeno z úvazku	– klasifikace
pravidelnost	
celá třída	
již zpracované výstupy, témata velká metodická podpora	
v kurikulárních dokumentech školy	
důraz na rozvoj sociálních dovedností	

7. Projektový den – třídnický den

Jednou za tři měsíce vyčlení škola na práci se třídou třídním učitelům celý den. Před každým tímto „třídním“ projektovým dnem se sejdou všichni TU s vedením školy, školním psychologem, metodikem prevence a diskutují o programové náplni. Školní psycholog funguje jako metodický garant a pomáhá učitelům s konkrétními tipy na aktivity či náplň.

Projekt – třídnický den	
pozitiva	negativa
velký časový prostor	frekvence konání
metodická podpora a společné sdílení pedagogů	ne vždy se podaří pravidelnost dodržet



1. Podle potřeby

Je čistě na třídním učiteli (dále TU), v který den a na jak dlouho se seje se svojí třídou. Takto organizované TH bývají realizovány často tehdy, pokud se ve třídě vyskytne problém. Hrozí zde vytvoření spojitosti třídnická hodina = problém. Mimochodem takto často argumentují učitelé na školení k vedení třídnické hodiny: „Když je nějaký problém, tak to my si TH uděláme.“ Třídnická hodina je ovšem především čas na předcházení problémům a posilování vztahů mezi žáky. O čem hovoří učitelé, že realizují třídní setkání při problému ve třídě, je intervence, či intervenční vstup.

2. Pravidelně jedenkrát za měsíc (či jedenkrát za 14 dní) mimo výuku

Je domluva mezi vedením školy a TU, že minimálně jedenkrát za měsíc proběhne TH mimo vyučování. Délka, obsah a termín je na domluvě TU se žáky.

Z mého hlediska nejhorší a nejtěžší forma realizace pro TU. Zdánlivě je v tom velká svoboda. Je práce na TU, kdy a na jak dlouho si takto domluvenou TH realizují. Ovšem na druhou stranu tím, že takto nastavené TH jsou před vyučováním nebo po vyučování, tak nemá TU nikdy jistotu ani nástroj na to, aby žáci v domluvený čas přišli. Často se stává, že přijde na tyto TH pouze část třídy, a ovlivňování dynamiky třídy je proto zcela nereálné. Takto domluvené TH mají často velmi krátkou dobu trvání a většinou se řeší pouze organizační záležitosti.

3. Pravidelně jedenkrát za měsíc (či jedenkrát za 14 dní) v době výuky

Vedení školy se domluví se svými třídními učitelé, že například každou první hodinu v měsíci realizují třídní učitelé TH místo předmětu, který mají mít se svojí třídou.

Výhodou této varianty je deklarovaná pravidelnost v době výuky, ačkoliv právě na úkor daného vyučovacího předmětu. Zcela zjevnou nevýhodou je frekvence konání jedenkrát za měsíc.

4. Vznikne předmět z disponibilní dotace

Toto je jediná legální cesta, jak lze realizovat třídnickou hodinu. V praxi to funguje tak, že se z Výchovy ke zdraví a z Výchovy k občanství vezmou prosociální témata a vytvoří se nový předmět, který vyučují ve svých třídách třídní učitelé. Takový předmět musí mít všechny náležitosti – témata, výstupy a musí být klasifikován. Už to není „čas na třídnická témata“, ale témata jsou jasně daná. Samozřejmě formálně můžeme naplnit a neformálně sdělit TU, že mají volné pole působnosti.

TH podle potřeby

pozitiva	negativa
realizují se	nepravidelnost
	nelze předpovědět, kolik přijde žáků
	řeší se problém nebo organizační věc
	hledá se, kdy ji realizovat
	různá doba trvání
	malá frekvence opakování
	nezaneseno v kurikulárních dokumentech

TH jedenkrát za měsíc (či jedenkrát za 14 dní) mimo výuku

pozitiva	negativa
TU má prostor na organizační a administrativní úkony	nepravidelnost
TU může s žáky napláňovat termíny TH	nelze předpovědět, kolik přijde žáků
	řeší se problém nebo organizační věc
	hledá se, kdy ji realizovat
	různá doba trvání
	nepravidelnost
	malá frekvence opakování
	nezaneseno v kurikulárních dokumentech

TH jedenkrát za měsíc (či jedenkrát za 14 dní) v době výuky

pozitiva	negativa
pravidelnost	malá frekvence opakování – jedenkrát za měsíc
TU v úvazku	TH na úkor vyučovacího předmětu
realizace v době výuky	
přítomnost celé třídy (bez běžné absence)	

Předmět z disponibilní dotace

pozitiva	negativa
legální cesta	– dané výstupy
učitelé mají placeno z úvazku	– klasifikace
pravidelnost	– není to již zcela svobodný čas pro třídu a třídního učitele
celá třída	
v kurikulárních dokumentech školy	